

Traduccions Fem-les bé

Associació
Professional
de Traductors
i Intèrprets
de Catalunya

Guia pràctica per encarregar traduccions

Per als qui no són professionals de la llengua, encarregar traduccions sovint resulta un maldecap.

En aquesta guia trobareu consells per facilitar-vos la feina i ajudar-vos a treure el màxim profit del vostre pressupost per a traduccions.

Traducció, interpretació... quina diferència hi ha? La traducció és escrita, la interpretació és oral.

Si treballeu amb documents escrits, com ara manuals per als vostres clients d'Alemanya, els rètols per a una campanya de rebaixes a l'Argentina, o uns informes en xinès de la vostra nova sucursal a Xangai, necessiteu un *traductor*.

Si heu de tractar directament amb gent que parla un altre idioma, fer una visita guiada a uns clients dels Estats Units, una reunió de directius al Japó, o una entrevista amb una família que acaba d'arribar de la Xina, necessiteu un *intèrpret*.

Segur que cal traduir-ho tot?

En lloc de traduir a cegues documents sencers —pàgines i pàgines—, arribeu a un acord amb el client (o amb l'equip de vendes) sobre quina informació necessiteu realment. Per començar, podeu eliminar la informació supèrflua, o la relació dels departaments que han contribuït a l'èxit del producte. Segons com, aquests passatges poden arribar a ser contraproductius i tot.

- Una institució financera francesa, abans de començar la traducció d'un manual d'usuari de 500 pàgines, el va reduir a 230 amb l'ajut d'un traductor expert que, abans de traduir, va identificar les redundàncies i els apartats que no eren interessants per als clients de fora.
- Un bufet d'advocats de patents californiana demana a un traductor especialitzat que faci un resum oral de les patents japoneses i després determina quins documents cal traduir completament.

 Traduiu només les parts que aportin informació rellevant dels vostres documents, o bé redacteu-ne de nous que siguin més breus i traduiu-los sencers.

Una imatge val més que mil paraules

Les paraules no són sempre indispensables.

Per als lectors internacionals, potser és més fàcil entendre mapes, pictogrames o diagrames que no pas floritures literàries o descripcions massa tècniques. Això facilitarà la feina del traductor i fins i tot us pot estalviar diners.

- Ikea, el gegant suec en mobiliari i decoració de la llar, té 316 botigues en 38 països, i això representa haver de treballar en 25 llengües diferents. Per ajudar els clients a muntar els mobles, Ikea utilitza molt sovint esquemes. De fet, el 80 % de les instruccions són només imatges, i en l'altre 20 %, el text s'empra bàsicament per informar sobre qüestions de seguretat.
- A Barcelona, milers de persones segueixen cada any la ruta del modernisme gràcies als panots vermells amb el símbol de la ruta que marquen els edificis d'interès de la ciutat.

 Recorreu al text només quan sigui absolutament necessari, o quan sigui la manera més efectiva de comunicar el vostre missatge.

Penseu internacionalment des del principi

Eviteu els tòpics culturals. Les al·lusions a l'esport més típic del vostre país podrien no fer cap gràcia a fora. Pot passar igual amb les metàfores culturals o literàries. Aneu amb compte amb les referències a les parts del cos, ja que sovint les connotacions són diferents segons les cultures.

Pel que fa als documents escrits, no us compliqueu relacionant el discurs amb unes imatges determinades, perquè potser no tenen el mateix sentit a l'estranger i els traductors es veuran obligats a recórrer a jocs de paraules incòmodes o explicacions forçades.

És ben sabut que les referències a l'11 de setembre tenen una connotació ben diferent a Catalunya i als Estats Units, però hi ha moltes altres referències culturals que ens poden passar desapercebudes sense l'ajuda d'un professional o un nadiu.

Conserveu el color local si us sembla adient, però consulteu amb els traductors la viabilitat de l'adaptació. Als documents escrits, no oblideu incloure els prefixos internacionals per als números de telèfon i fax.

Quant costarà?

Els preus de les traduccions poden variar d'1 a 10. Tot i que un preu elevat no és necessàriament sinònim de millor qualitat, el que sí que podem dir és que per sota d'un determinat preu és poc probable que rebeu una traducció que representi dignament la vostra empresa i els productes. Si els traductors cobren poc més que una cangur, creieu que estaran prou motivats per ajudar-vos a conquerir nous mercats?

Sigueu realistes. Quantes pàgines pot produir un traductor en una hora? Quant de temps penseu que pot trigar a enllestir el text que promourà els vostres productes o serveis? (Quant de temps va trigar el vostre equip a redactar el document original?)

Calculeu quant heu gastat per desenvolupar el producte que voleu exportar. Si no us podeu permetre una traducció professional, potser és que encara no esteu preparats per afrontar el repte del mercat internacional.

El valor afegit que ofereix un professional o una empresa de traducció (selecció dels traductors, gestió del projecte, control de la qualitat, conversió de fitxers, homogeneïtzació de la presentació de projectes multilingües, etc.) té un cost, però us pot estalviar hores de feina.

Algunes traduccions neixen estrellades

Comenceu a afaitar aplicant una suau pressió sobre la cara. Estiri la pell amb la mà lliure i desplaçi l'afaitadora d'anada i tornada a la direcció de la barba. Tu gentilment li pot augmentar la quantitat de pressió a mesura que la seva pell es torna acostumat a aquesta màquina d'afaitar.

Sovint es tracta de primeres versions efectuades amb programes de traducció automàtica o de textos elaborats per parlants no nadius que s'hi escarrassen, a cop de gramàtica i diccionari. Estan bé per riure una estona.

Segurament no són la millor manera de vendre un producte però poden ser prou bones per als lectors que coneixen la matèria i saben llegir entre línies (o tenen temps per fer-ho).

Molts traductors o empreses de traducció proporcionen per norma traduccions «per informar», en lloc de lliurar una «reformulació» o «adaptació». Per evitar malentesos, deixeu les coses clares d'entrada. I per escrit!

Els especialistes parlen d'una traducció *per informar* quan és una feina ben feta però sense polir. Normalment, és molt més ràpida de fer i, per tant, més econòmica que una traducció per publicar.

Però si el vostre objectiu és vendre o convèncer, o si la imatge que doneu és important, fer aquesta distinció és primordial.

Resistiu la temptació de traduir-ho vosaltres mateixos

Parlar és una cosa; escriure n'és una altra. Tenir fluïdesa verbal no vol dir saber redactar textos amb un estil natural i elegant. Fins i tot si esteu avesats a negociar en anglès, francès o alemany i passeu molt de temps viatjant pels països on parlen aquestes llengües, en el 99 % dels casos els vostres escrits seran identificats immediatament com «fets per un estranger».

Això pot ser molt important o bé molt poc.

Ho és poc si el que mana és el preu (els clients preocupats només pel preu són molt més indulgents, sempre que entenguin el més bàsic), o bé si voleu que es noti un cert deix estranger (recordeu aquell perfum? *Oui, c'est moi!*).

Si el que voleu és projectar una imatge internacional, potser val més que no tireu pel deix estranger. En moltes cultures, que algú empri la seva llengua de manera poc rigorosa, en lloc de fer gràcia es considera insultant.

Acabeu el text *abans* de començar-lo a traduir

Per més temptador que sigui posar en marxa el projecte de traducció al més aviat possible, començar a traduir un text que encara és un esborrany pot acabar requerint més temps i, per tant, més diners (sense comptar la sensació d'haver fet la feina en va) que esperar a tenir el text definitiu. O pitjor encara! Com més versions tingueu, més fàcil serà que surtin errades a la traducció final.

De vegades no hi ha elecció. De vegades els terminis són tan ajustats que cal començar la traducció abans d'enllestir el text original. En aquest cas, assegureu-vos de posar la data de cada versió i d'informar clarament el traductor dels canvis entre una versió i l'altra.

I la traducció automàtica?

Si teniu poc marge de temps i el que voleu és tenir una idea aproximada d'un text d'ús intern, la traducció automàtica us pot ajudar. És molt ràpida i, a més, us pot sortir de franc.

Però com a norma general, no hauríeu d'utilitzar el resultat d'una traducció automàtica directament per a cap text que s'hagi de publicar o distribuir, sense el consentiment explícit dels vostres clients. Simplement perquè no és apropiat: correu el risc de generar un text poc acurat o fins i tot absurd.

Una opció pot ser que un o més traductors experts en la matèria revisin acuradament el text generat pel programa de traducció automàtica, encara que no tots els traductors accepten aquest tipus d'encàrrecs. Molts consideren que en poden sortir uns textos tan complicats d'entendre que els resulta molt més ràpid traduir-los de zero.

Algunes empreses de traducció han desenvolupat els seus propis programes per a determinades combinacions de llengües i especialitats concretes: funcionen molt millor que qualsevol dels paquets que podem trobar d'oferta, però no seran de franc i també necessiten la revisió final d'un professional.

El Periódico de Catalunya va ser el primer diari que va utilitzar la traducció automàtica per publicar una versió en català i té un equip de 32 correctors, 16 a temps complet i 16 a temps parcial, que repassen absolutament tots els articles abans d'enviar la versió a impremta.

Expliqueu al traductor quina és la finalitat del text

Un discurs no és el mateix que una pàgina web. Un prospecte d'ofertes no és el mateix que un catàleg de productes per a un proveïdor. El títol d'un gràfic no és el mateix que un senyal de trànsit. Un article d'*El Punt Avui* no és el mateix que un article del *DOGC*.

L'estil, l'oralitat, la tria de paraules, la redacció, la llargada de les oracions... tot variarà en funció d'on aparegui el text i del seu objectiu comunicatiu. Un traductor experimentat us demanarà aquesta informació. Tingueu-ho ben clar.

Obtindreu més bons resultats treballant sempre amb els mateixos professionals. Com més temps porteu junts, més bé entendran la filosofia, l'estratègia comercial i els productes de la vostra empresa, i més efectius seran els seus textos.

 És important explicar al traductor o traductora la finalitat del text que voleu traduir, per tal que pugui fer-ne una versió en la llengua estrangera que causi el mateix efecte al públic al qual s'adreça.

Professors d'idiomes, experts o estudiants: la decisió és vostra

Moltes empreses, quan necessiten traduir textos, el primer que fan és recórrer a algun conegut que és professor d'idiomes o que estudia una llengua estrangera. Si bé això pot funcionar en les traduccions per a ús intern (per exemple, quan una empresa vol saber què preparen les competidores), és molt arriscat en els textos publicitaris de l'empresa.

Ensenyar una llengua estrangera és una tasca exigent que requereix unes aptituds concretes, i que rarament són les mateixes que calen per traduir amb fluïdesa i elegància. El risc és encara més gran si opteu per estudiants de traducció, encara que us pugui semblar una opció bona i barata.

 Què us semblaria que els estudiants de medicina fessin operacions de poca importància per finançar-se els estudis?

Consideredu de poca importància un catàleg, una carta, un informe anual o un discurs de la vostra empresa? Deixaríeu les declaracions fiscals de la vostra empresa en mans d'estudiants d'economia per estalviar-vos diners?

Un traductor professional tradueix cap a la seva llengua materna

Si voleu traduir el vostre catàleg a l'alemany o al rus, la traducció haurà de fer-la un nadiu alemany o un nadiu rus. Els nadius catalans tradueixen al català des de qualsevol altra llengua.

Un traductor que incompleix aquesta regla bàsica té moltes possibilitats de passar per alt altres qüestions fonamentals sobre la qualitat. Qui encarrega traduccions ho hauria de tenir present.

D'acord, pot haver-hi excepcions, però no gaires. A vegades, un traductor amb experiència en un tema concret pot prestar-se a traduir cap a una llengua estrangera. En aquest cas, un parlant nadiu competent haurà de revisar la traducció amb molta cura abans que l'envieu a la impremta.

Pot ser que els traductors que viuen fora del seu país perdin contacte amb la seva llengua materna? Els bons professionals es preocupen per mantenir al dia els seus coneixements lingüístics visquin on visquin.

Quina llengua parlen els vostres lectors?

Espanyol per a clients de Madrid o de Ciutat de Mèxic? Anglès britànic o nord-americà? Parleu amb els vostres socis estrangers per saber què és el que necessiten exactament.

El registre també és important. Alemany per a metges i personal sanitari, o per a usuaris de l'assistència sanitària? Veneu productes d'estalvi per al públic general o fons d'inversió per a financers de Luxemburg?

Recordeu que en alguns països els documents han de ser en dues o més llengües oficials i no complir aquest requisit pot comportar multes o conseqüències més greus.

Parleu la llengua dels vostres lectors. Poseu-vos a la seva pell i concentreu-vos en la manera en què els vostres productes i serveis poden satisfer les seves necessitats. Sigueu concrets, precisos. (Això també serveix per al material promocional original, és clar!)

Un traductor que pregunta és un bon senyal

Ningú no llegeix els vostres textos amb més atenció que el traductor. Mentre tradueix pot identificar fragments confusos o seccions que necessiten algun aclariment. Això és un bon senyal, ja que us permetrà millorar l'original.

Un especialista europeu en videojocs explica que els directius no van entendre la normativa accionarial de l'empresa fins que se'n va encarregar la traducció a l'anglès: el traductor va fer moltes preguntes i va lliurar una versió molt més entenedora que el text original.

«Preferim esperar que el traductor ens torni els textos abans d'enviar els originals en francès a la impremta», diu el director d'un important banc parisenc. «La raó és ben senzilla: els nostres traductors s'ho miren amb lupa. La seva agudesa ens ajuda a identificar els punts febles de l'original».

 Els bons traductors analitzen completament cada frase abans de construir-ne de noves en la llengua de destinació. També solen fer preguntes durant el procés de traducció.

Com més especialitzat sigui el tema, més important serà que el traductor el conegui a fons

Doneu informació bàsica sobre un producte a cinc nadius de qualsevol llengua i demaneu-los que en facin una descripció de 100 paraules. Com a resultat obtindreu cinc textos diferents, uns més clars i llegibles que els altres. Els millors textos seran, en principi, els d'aquelles persones que estiguin familiaritzades amb el tema. Passa el mateix amb els traductors.

Sempre que us sigui possible, establiu contacte amb els traductors, no només amb el coordinador del projecte, sinó també amb els traductors mateixos, és a dir, amb les persones que realment manipulen els vostres textos, i doneu-vos a conèixer.

 Parleu amb els traductors. De seguida veureu si estan familiaritzats amb els temes que voleu traduir. Si no és així, potser cal que canvieu de proveïdor. El traductor no hauria d'aprendre sobre un tema a costa vostra, si no és el que heu pactat.

La recta final: feu revisar l'última versió als vostres traductors

Feu-ho sempre. Encara que s'hagi seguit acuradament tot el procediment, amb traductors fiables que coneixen perfectament la vostra empresa, el millor dels documents se'n pot anar en orris si els inevitables afegits d'última hora (títols, peus de pàgina, substitució de paraules...) els fa algú ben intencionat però amb poca experiència en l'àmbit lingüístic.

Un balneari de Barcelona obsequiava els clients amb un recorregut per aigües de temperatura «temperada», «escalfi» i «fregeixi» (del castellà «caliente» i «fría»). Una promoció si més no dubtosa.

 És important que un lingüista nadiu faci un cop d'ull a la versió final del document per no deixar passar aquest tipus d'errors. Per la mateixa raó, no feu els últims canvis per telèfon: és possible que es produeixin malentesos.

Les normes tipogràfiques varien d'una llengua a una altra

Això no ho solen saber els impressors ni el personal administratiu, o simplement no hi donen prou importància, i apliquen automàticament les normes tipogràfiques de la seva llengua als textos escrits en llengua estrangera.

Per exemple, en francès es deixa un espai davant dels dos punts i es fan servir cometes baixes del tipus « ». En alemany, els substantius porten la inicial en majúscula. En català i castellà, a diferència de l'anglès, els noms de les llengües, els mesos i els dies comencen amb minúscula. En espanyol és fonamental no confondre la *n* i la *ñ*.

Us imagineu llegir un article sobre caça on han eliminat el signe diacrític de totes les ces trencades...? Una mica malsonant, no?

 Encara que un signe tipogràfic sigui molt petit, l'acumulació de tot un seguit d'errades tipogràfiques d'aquesta mena molesta qualsevol lector. Cal respectar les normes tipogràfiques de l'idioma que voleu fer servir.

Traductors i bilingües: l'hàbit no fa el monjo

Els traductors professionals són escriptors capaços de produir textos que es llegiran perfectament en la llengua d'arribada. Solen parlar amb fluïdesa les llengües que tradueixen. El més important, però, és que fan de pont entre les llengües amb què treballen: reproduïxen l'essència del missatge en la seva pròpia llengua, amb la terminologia i l'estil adients.

El bilingüisme és una altra cosa. Parlar dues llengües amb fluïdesa no garanteix un bon intercanvi d'informació entre les dues, sobretot per escrit. I això sense comptar que, sovint, les persones que es consideren bilingües sobreestimen la seva capacitat comunicativa.

Només cal anar al supermercat per veure exemples de les errades que es poden cometre si no es domina prou una llengua molt semblant a la pròpia: «panys» de cuina en lloc de «draps», «mànecs» en lloc de «mangos», «advocats» en lloc d'«alvocats».

El bilingüisme, per si mateix, no garanteix la fluïdesa per escriure ni la capacitat per traduir.

«Els termes tècnics no plantegen problemes de traducció.»

Un tòpic força estès.

És veritat que la terminologia científica en àrees com la botànica o la zoologia és rigorosa i internacional, quan s'usa correctament. Traduir, per exemple, una llista il·lustrada de peces del manual de manteniment d'una caldera serà relativament senzill.

Tanmateix, els especialistes que escriuen sobre temes tècnics en el seu idioma també poden cometre errades.

Els traductors han de tenir cura perquè el seu text s'entengui tan bé com l'original i fins i tot millor. Fet que no seria estrany, perquè és producte de la concentració, els coneixements i les idees d'un segon especialista. Un traductor que no domina un àmbit tècnic corre el risc de fer un ús incorrecte de la terminologia. Una possible solució és que uns especialistes li proporcionin vocabulari i material de referència i li corregeixin la versió final.

Demaneu sempre a un traductor professional una revisió final de la gramàtica, la sintaxi i l'estil abans d'enviar el text a impremta, sobretot si els vostres especialistes no són nadius.

Què cal tenir en compte per triar un bon proveïdor de traduccions

Caldria que tinguéssiu una idea exacta del tipus de feina que us pot oferir l'empresa de traducció i no conformar-vos amb atractius fullets o un encisador discurs comercial.

Demaneu exemples de documents que ja hagin traduït, textos específics que hagin venut. Si el proveïdor ha de traduir el vostre lloc web a diversos idiomes, demaneu-li que us en mostri d'altres que hagi traduït, com també fullets o discursos. Passeu aquests textos a un parlant nadiu amb sensibilitat lingüística perquè us en doni la seva opinió. No us refieu de cap proveïdor de traduccions amb certa antiguitat que no us pugui ensenyar cap feina de la qual se senti satisfet. Feu saber als proveïdors que el seu nom apareixerà publicat al document final.

 Incloure el nom del traductor als crèdits no costa res i motiva el proveïdor a lliurar una feina excel·lent. Si insisteix a donar el vistiplau al document final per protegir la seva reputació de possibles errades alienes, accediu-hi, serà bo per a tothom.

***Planifiqueu.* Si la vostra empresa té previst expandir-se a l'estranger, comenceu a buscar traductors qualificats ara mateix, i un cop comenceu a tenir enllestits els textos que s'han de traduir, doneu als traductors el màxim de temps possible.**

***Controleu el que és controlable.* Plantegeu-vos fer un glossari propi. És una manera excel·lent de garantir la coherència en els vostres textos, fins i tot en els originals. Trebal·leu amb els traductors i els vostres especialistes per tal d'elaborar una versió bilingüe del glossari.**

Digues què vols i et diré què necessites

Quin tipus de traducció necessiteu? Per publicar, per informar, una traducció automàtica per tenir una idea general? De quin pressupost disposeu?

Calculeu quantes persones llegiran el vostre text: serà una campanya de premsa nacional, o un memoràndum d'ús intern? Com repercutirà en la vostra imatge, i fins i tot en la vostra responsabilitat legal, una traducció plena d'errades?

Ara fixeu-vos en el pressupost de què disposeu.

El mercat de la traducció és molt divers. Fins i tot la categoria de traduccions «per publicar» cobreix un ampli ventall de serveis, de proveïdors i de preus. L'equip que tradueix perfectament uns manuals tècnics no és necessàriament el més adient per traduir un informe anual de l'empresa.

 Si heu de publicar res en una revista de renom o imprimir rètols importants, val la pena pagar una mica més per un text de qualitat. Per als documents que tindran una circulació limitada podríeu emprar una versió menys polida, i més barata (tot i que no per això portarà menys feina ni serà moltíssim més barata).

Impliqueu-vos-hi

Amb una traducció, si us desenteneu del procés, és molt possible que us hi enganxeu els dits. Si no dediqueu temps a explicar als vostres proveïdors què voleu exactament, tindreu poques possibilitats d'aconseguir el resultat que desitgeu.

Potser són deu minuts més que dir al vostre secretari: «S'ha de traduir això». Però si la persona adient passa aquests deu minuts explicant al traductor o al gestor de projectes quin tipus de traducció voleu, segurament us estalviareu diners i estrès més endavant.

Associació Professional de Traductors
i Intèrprets de Catalunya
www.aptic.cat
secretaria@aptic.cat

Versió catalana: equip d'APTIC
Text original en anglès: Chris Durban
Disseny: Mark Richardson

Associació
Professional
de Traductors
i Intèrprets
de Catalunya

Un projecte de traducció pot fracassar de mil maneres: terminis impossibles; ambigüitats en el text original (que poden augmentar si el traductor no fa preguntes); ús inadequat dels programes informàtics de traducció; manca de revisió del text traduït per part d'un parlant nadiu; traductors que treballen de manera aïllada sense cap mena de comunicació amb el client durant el procés de traducció; projectes grans mal coordinats; traductors autònoms poc professionals o excessivament barats; empreses de traducció poc professionals o excessivament cares; poca cooperació per part del client, i un llarg etcètera.

Seguint només la meitat dels consells d'aquesta guia, tindreu moltes més possibilitats d'aconseguir una traducció com cal.